

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 715 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni shakllantirishda xitoy va rossiya investitsiyalarining qiyosiy tahlili.....	20
Malikov Numonjon Kamalovich	
Raqamli texnologiyalarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri.....	26
Sherzod Rajabov, Istora Abdusalomova	
Reducing inequality through human capital development: a comparative analysis of policies in the european union and uzbekistan.....	30
Iloxomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
Hududiy raqamli infratuzilmaning xizmat ko'rsatish sektoriga ta'siri: samarqand viloyati misolida.....	39
Musinov Dilshod Sultanovich	
Ways to improve quality in hotels through digital technologies.....	44
N.A. Rakhmonova	
Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового узбекистана.....	48
Умаров Б. С.	
Влияние протекционистской политики на инвестиционные стратегии промышленных предприятий.....	55
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Fiskal siyosat tahlili: aholi bandligi; aholi daromadlari; soliqqa tortish.....	61
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Navruzova Farog'at Abdihamid qizi	
Problems in entrepreneurial potential development: a comprehensive analysis of contemporary barriers and challenges.....	67
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Tijorat banklarida aholi omonatlarining jozibadorligini oshirishning metodologik asoslari va amaliy yo'nalishlari.....	73
Xakimov Zoxid Norbo'tayevich	
To'lov aylanmasining mohiyatini aniqlashda to'lov va to'lov oqimlarining roli.....	78
I.F.Sayfiddinov	
Moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlovchi samarali soliq siyosati.....	83
Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	
Youth, digital finance, and the gig economy in uzbekistan.....	86
Akmal Boymurodov	
Aktiyadorlik jamiyatlari korporativ boshqaruvda qaror qabul qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari.....	91
Xabibullaeva Shirinxon Tohir qizi	
В условиях трансформации обеспечение развитие образования и нуки в сфере подготовки управленческих кадров.....	98
Суюнов Дилмурод Холмурадович	
Ипотечное кредитование как инструмент социальной политики в узбекистане.....	104
Базарова Нигора Равшановна	
Kichik biznes subyektlari tomonidan hudud aholisi bandligini ta'minlashning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari.....	110
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Kichik korxonalar istiqbolli hududlarda sanoat ishlab chiqarish holati dinamikasi.....	114
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
Banklarning aktivlarini daromadliligini oshirish yo'llari.....	118
Elbusinova Umida Khamidullaevna	

Ekologik omillar o'zgarishining dehqon xo'jaliklari yalpi hosiliga ta'siri	123
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
O'zbekiston tijorat banklarining yashil iqtisodiyotdagi o'rni	128
Eshev Furqat A'zamovich, Ibragimova Feruza Axtamovna, Jumanazarova Malika Baxtiyorovna, Raxmatova Mohina Dilmurod qizi	
Использование интеллектуальных технологий в процессе обслуживания клиентов банка	132
Хашимова Дилёра Пахритдиновна	
Innovatsion faoliyatning moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlar.....	138
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Import tovarlari bo'yicha aksiz solig'ini undirishning nazariy asoslari.....	143
Abdurasulov Murodjon Bahrom o'g'li	
Роль цифровых валют центральных банков в модернизации платёжной инфраструктуры: мировой опыт и перспективы Узбекистана	150
Срожиддинова З.Х., Тухтасинова Д.Н.	
Tijorat banklarida chakana to'lov tizimlarini nazariy asosi.....	155
Sultonov Davronjon Rustam o'g'li	
Tikuv-trikotaj korxonalarida raqobatbardoshlikni oshirishda strategik menejmentning roli.....	161
Mamatraimov Islom Mamanazarovich	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston.....	170
Islomova Dilrabo Salomovna	
Iqtisodiy masalalarni matritsalar nazariyasi asosida modellashtirish va python dasturlash tilida yechish.....	175
Tojiyev Ilhom Ibraimovich, To'rayeva Feruza Dilmurodovna, Namozova Barchinoy G'ayrat qizi, Baxronova Zuhra Otaniyoz qizi	
Pul bozori barqarorligini ta'minlashda tijorat banklarida likvidlikni boshqarish samaradorligi	188
Sattorova Nasiba G'anijon qizi	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	192
Akbarjon Iminov	
Аутоиммунные поражения центральной нервной системы, возникающие после стрептококковой инфекции	198
Умарова Саодат Сулаймоновна, Нормакматов Бахтиёр Ботиралиевич	
Iqtisodiyotiga yo'naltirilgan investiyalar tahlili.....	204
Namozov Olim Botirovich	
Creating a favorable climate for investment in agriculture	209
U.I.Djumaniyazov, B.J.Mirzaev	
Davlat ishtirokidagi korxonalarini korporativ boshqaruvni xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	214
F.Djalilov	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy su'gurta qilish xarajatlarini hisobi.....	222
Kuliboyev Azamat Shonazarovich	
O'zbekistonda bank operatsion xarajatlari buxgalteriya hisobi.....	227
Qurbonova Sitora Vahobjon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishning strategik yo'nalishlari.....	233
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li	
Пути обеспечения стабильного экономического роста в условиях перехода к зелёной экономике, совершенствования государственной экономической политики и повышения эффективности внедрения принципов цикличной экономики.....	237
Худайбергенова Адалат Неъматуллаевна, Убайдуллаев Сирожиддин Жамшидович, Файзиёва Хамида	

Кудратовна, Эшбоев Миржалол Бахромович O'zbekiston sanoatining iqtisodiy holatini baholash	241
Mamanazarov Oybek Shomurodovich Maktabgacha ta'limda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda matematika va savod asoslarining didaktik yechimlari.....	247
Mingboyeva Guldorxon Maxmudovna Soliq tizimida soliq riskini baholash uslubiyoti.....	252
Nasimov Ravshanjon Azimovich Budjetni rejalashtirish tizimida jismoniy shaxslar daromadlari bo'yicha prognozlashni takomillashtirishning metodologik asoslari	260
Babaev Shavkat Bayramovich Понятие и сущность денежного потока в системе финансового управления.....	267
Машарипова Шахло Адамбаевна Yashil mehmonxonalarda strategik tahlil metodologiyasi	274
Rasulova Nigora Yusupovna Цифровая трансформация: новые возможности и современные тенденции в управлении бизнесом и инвестициями.....	279
Баратова Динора Алишеровна Mehmonxonalarda xizmat ko'rsatishning sifati va samaradorligini baholash.....	283
Ikromov Akbar Farhod o'g'li Модель внедрения open banking в Узбекистане: предложение на основе международного опыта и локальных особенностей.....	288
Камалов Шухрат Камалович, Аскарлова Дилором Хожимуратовна, Баходиров Жасурбек Олёрбек ўғли, Маликов Шохрух Шокирович, Тенгелова Фарангиз Мажид кизи O'zbekistonda islom moliyasini joriy qilishning yo'llari	295
Ashurbayev Farrux Alisher o'g'li, Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li AQSH tajribasiga ko'ra eksportni iqtisodiy o'sishga tasiri	299
D.E.Qarshiev Iqtisodiyotni tartibga solish orqali aholi farovonligini oshirishning ahamiyati	304
Berdibekov A. Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish va aholi moliyaviy savodxonligini oshirishda inklyuziv moliyaning ahamiyati.....	308
Latipova Shaxnoza Maxmudovna Problems of the financial mechanism influence for stable and inertial development of enterprises.....	313
Zaynalov Jakhongir Rasulovich, Alieva Susanna Tibbiyot turizmni rivojlantirish va uning salohiyatini iqtisodiy baholashning ilmiy va uslubiy asoslari	317
Vofaxojayeva Dilafuz Marufovna Turistik destinatsiyalar va raqamli marketing texnologiyalari orqali turizm barqarorligini transformatsiya qilish.....	322
Nurmuhammadxon Oppoqqonov Kichik va o'rta biznes moliyaviy barqarorligining kambag'allikni kamaytirishdagi ahamiyati.....	327
Djamalov Xasan Numanjanovich Qoraqalpog'iston respublikasida turizmni rivojlantirishning tashkiliy va iqtisodiy salohiyatini baholash.....	335
Xoshimov Baxrom Baxadirovich O'zbekiston turizm sektorida tog' turizmining ulushi.....	343
Alimov Abdvakil Komil o'g'li O'zbekiston respublikasida investitsiya faoliyatini moliyaviy boshqarish va bunda xorij tajribasi.....	348
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	

Tadbirkorlik faoliyatini samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning holati.....	354
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Tadbirkorlik faoliyatida innovatsiyalarni rivojlantirish strategiyasini tanlash va asoslash	358
Shakirova Madinaxon Gafurdjanovna	
O'zbekistonning xalqaro valyuta-moliya tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik aloqalarini mustahkamlash yo'nalishlari.....	362
Gulmurodova Marjona Olimjon qizi, Turg'unova Zohida Shavkat qizi, Umida Yuldasheva	
Jismoniy shaxslarning daromadlarini soliqqa tortish tartibini takomillashtirish.....	367
Bobomurotova Manzura Panji qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlari va qimmatli qog'ozlar bozori o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar	372
Berdaliyev Javohir Jahongir o'g'li	
Farg'ona viloyati mahallalarida tadbirkorlikni va hunarmadchilikni rivojlanishi holati tahlili	379
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
Проблемы охраны окружающей среды и формирования «зеленой экономики»	389
Ёдгорова Мухайё Шухратовна, Иминова Наргиза Акрамовна	
The evolution of passenger transport in uzbekistan and its impact on economic growth.....	392
Naubetova Ziyada Niyet kizi	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish xarajatlarining hisobi.....	397
Kuliboev Azamat Shonazarovich	
Jahon sug'urta amaliyotining O'zbekiston sug'urta bozorining rivojlanishiga ta'siri	402
Kuvatova Dinara Anvarovna	
Milliy iqtisodiyotda xorijiy investitsiyalarning ahamiyati va ta'sir mexanizmlari	406
Abdullayev Zoxid Xolxo'jayevich	
Xaridorlar bilan hisob-kitoblar auditida moliyaviy tahlil usullarini qo'llash xususiyatlari.....	411
Saginbaev Sultanbek Turdibay o'g'li, Sultamuratov Qallibek	
The function and value of commercial banks in fostering capital market growth.....	416
Isakov Janabay Yakipbaevich	
Raqamli texnologiyalarning korxonalar risk boshqaruvidagi rolini swot tahlili orqali tadqiq etishning ahamiyati	427
Tojimatov Izzatbek Ikromali o'g'li	
Germaniyaning deutsche banki va buyuk britaniyaning barclays banki xizmatlar amaliyoti va uni o'zbekiston bank tizimi faoliyatiga qo'llash yo'llari	432
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich	
The state and development trends of business process auditing in joint-stock companies in uzbekistan.....	439
Utegenova Sarbinaz Turdimuratovna	
Mamlakatimizda amaldagi budjetlararo munosabatlarning tartibi hisobi, hamda uning ahamiyati	444
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li, Saydullayeva Zeboxon Shukrilla qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarishni takomillashtirish	462
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna, Li Zin Bo	
Barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyotning mamlakatimizda so'nggi yillardagi oshib borayotgan ahamiyati	467
Bahodirova Mohigul	
Conceptual framework for boosting the financial and economic performance of investment projects in industrial enterprises.....	472
Sarriev Kahraman Ramatullaevich	
Bandlik va ayollar tadbirkorligi	477
Ibodullayeva M.S.	

Mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotini ekonometrik prognozlash.....	482
A'zamov Musurmon Axmadovich, Islomov Javohir	
Ekspost siyosatini tadbirkorlik faoliyati rivojlanishiga ta'siri.....	488
Suvonov Ibrohim Izbosarovich, Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Aholini ish bilan ta'minlashda qishloq aholisini mehnat salohiyatidan foydalanish.....	492
Noiba Qodirova Maxmud qizi	
Yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda rasmiy bandlik va moliyaviy munosabatlarni rivojlantirish	497
Xalimbetov Farxad Bagibekovich, Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Analysis of touristic potential and capacity of ecotourism sites	501
Abdurakhmanova Akida Faizulla kizi	
Xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarni moliyalashtirishni takomillashtirish.....	509
Salohiddinov Jaloliddin	
Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	516
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	
O'zbekiston va xorijiy davlatlarda aksiyadorlik jamiyatlarining qimmatli qog'ozlar orqali kapital yig'ish strategiyalari	520
Dilnozaxon Muxitdinova	
Iqtisodiy inqiroz paytida korxonalarda likvidlilikni boshqarish strategiyalari	527
Abdusalomova Nodira Bakhodirovna, Jabborova Sevinch Xusanovna	
O'zbekistonda islomiy mikromoliyaviy xizmatlar orqali ish bilan bandlikni oshirish istiqbollari.....	532
Mamatkulov Humoyun Bobir-ugli	
Textile enterprises and changing market conditions: integration of demand analysis, trend forecasting and strategic assortment management	536
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Aksiyadorlik korxonalarini boshqaruv tizimida korporativ madaniyatni takomillashtirish.....	540
Umarkhodjaeva Muyassarhon Ganievna, Omanova Nargiza Rustam qizi	
Moliyaviy faoliyat natijalari hisobi va auditini takomillashtirish.....	548
Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Abduxoliqov Isomiddin Ikrom o'g'li	
Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiyotning real sektori korxonalariga kreditlar bo'yicha foiz stavkalariga ta'sir ko'rsatishda markaziy banklarning qayta moliyalash stavkalarining rolini tahlil qilish	553
Jabbarov Eliboy, Abdullayeva Charos Abdullo qizi	
O'zbekistonda qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashda innovatsiyalarning roli va iqtisodiy samaradorligi	558
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o'g'li	
Sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish orqali chiqindilarni boshqarish muammosini bartaraf etish yo'llari.....	563
Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li, Hamrokulov Ulug'bek Abdurahmatovich	
Korxonani samarali boshqarishni ta'minlash strategiyalari	567
D.Mutalova	
Masofaviy ta'lim platformalarining qiyosiy tahlili va funksional xususiyatlari.....	571
Nabieva Nilufar Nabi qizi	
Raqamli iqtisodiyotning jamiyat hayotiga ta'siri.....	577
Aripova Ziyoda Xayrullayevna, Nurmuxamedova Tursunoy Usmonovna	
Transportda turistik xizmatlarni boshqarish mexanizmini takomillashtirish.....	581
Tuychiyev Anvarjon Muxtorjonovich	
Ipak yo'lining tarixiy madaniy merosi va hunarmandchiligi: dolzarb muammolar va tadqiqot istiqbollari	584
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	

Eksport faoliyatini rag'batlantirishda institutsional va moliyaviy mexanizmlarning roli.....	589
Umarkulov Kodirjon Maxamadaminovich	
Elektron pul evolyutsiyasi.....	595
Marpatov Mavlonxon Dadashevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida sanoat korxonalarining roli.....	600
Nasullayeva Yoqutoy Nasim qizi	
O'zbekistonda turizm marketingi va raqobatbardoshligini oshirish.....	606
Ikramova Nasiba Axmadovna	
Kambag'allikni qisqartirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	610
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li	
Jamiyatda imkoniyati cheklanganlarning bandligini ta'minlashning ijtimoiy-iqtisodiy asoslari.....	615
Tilavova Munisa Maxmudovna	
Moliyaviy matematika vositalarining O'zbekiston kredit tizimidagi qo'llanilishi.....	620
Shamsiyeva Nigora Rafiq qizi	
Ecological sustainability in tourism: regional practices and global reflections.....	626
Sayyora Safaeva	
Quyi amudaryo mintaqasida turli darajadagi destinasiyalararo ixtisoslashgan klasterlarni shakllantirish asoslari va ularning o'ziga xos jihatlari.....	631
Doschanov Tangirbergen, Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich	
Fine dining restoranlarida marketing strategiyalarining shakllanishi va mijoz jalb qilishda ularning ahamiyati.....	641
Jumaniyazova Sarvinoz Mansur qizi	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini kontseptual asoslari va shartlari asoslari xususida.....	644
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
Davlat sektoridagi tashkilotlarda smetalar tuzish tartibi.....	651
Abdulaziz Norquchqorov Ziyadullayevich	
Качественное развитие рынка труда узбекистана.....	657
Мамадалиева Хафиза Холдаровна	
Kichik biznes subyektlarining aholi bandligini ta'minlash orqali kambag'allik darajasini pasaytirishdagi o'rni.....	664
Maxamadaliyev Boburbek Bahodir o'g'li	
Устойчивое развитие esg-менеджмента: от тренда к фундаментальной стратегии выживания и процветания.....	670
Собирова Нилуфар Бекпулат кизи	
Sirdaryo viloyatida investitsion faollikni oshirishda davlat va xususiy sektor hamkorligi.....	676
Mamatqulova Muxlisa Komiljon qizi	
Qurilish loyihalarini moliyalashtirishning milliy va xalqaro tajribasi.....	681
Yashin Iboyev	
Xizmatlar sohasida innovatsion muhitni yaratishning dolzarb masalalari.....	687
Kamoliddin Mamatqulovich Ibodov, Jamshid Abduxaliqovich Xolboyev	
Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini boshqarishda tovar aylanmasi tahlili.....	692
Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda innovatsion faoliyatning moliyaviy va boshqaruv hisobini takomillashtirish masalalari.....	698
Xushvaqtova Nozanin Nurbek qizi	
Effect of processing on nutrients in tomato products.....	706
Ergasheva Muhabbat Komil kizi	
Asosiy vositalarni davomiy (uzluksiz) baholash.....	710
Kuziev Islom Nematovich, Raxmonov Xurshidbek Shavkat o'g'li	

ASOSIY VOSITALARNI DAVOMIY (UZLUKSIZ) BAHOLASH

Kuziev Islom Nematovich

I.f.d., professor,
“Audit” kafedrası mudiri, TDIU

Raxmonov Xurshidbek Shavkat o'g'li

BXAN 24-07 guruh magistranti,
Bank moliya akademiyasi
<https://orcid.org/0009-0007-1869-832X>

Annotatsiya: Mazkur maqolada asosiy vositalarni Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (xususan, 16-son BHXS) asosida qayta baholash tamoyillari va usullari o'rganiladi. Unda “mulk, mashina va asbob-uskunalar” tushunchasini amaliyotga tatbiq etish, boshlang'ich qiymat va qayta baholangan qiymat modellarini qo'llashning dolzarbligi hamda xalqaro amaliyotdagi yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Baholashning uzluksizligi, adolatli qiymatga asoslanishi va qayta baholash natijalarining hisob siyosatida aks ettirilishiga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: asosiy vositalar, BHXS, IAS 16, mulk, mashina va asbob-uskunalar, qayta baholash, balans qiymati, adolatli qiymat, amortizatsiya, moddiy aktivlar.

Abstract: This article examines the principles and methods of continuous (periodic) revaluation of fixed assets based on International Financial Reporting Standards (particularly IAS 16). The authors advocate for replacing the traditional term “fixed assets” with “property, plant, and equipment” in the Uzbek context. The study analyzes both cost and revaluation models, the sequence of revaluation, and how these outcomes should be reflected in accounting policy under IFRS.

Key words: fixed assets, IFRS, IAS 16, property, plant and equipment, revaluation, carrying amount, fair value, depreciation, tangible assets.

Аннотация: В статье рассматриваются принципы и методы непрерывной (периодической) переоценки основных средств в соответствии с Международными стандартами финансовой отчетности (в частности, МСФО (IAS) 16). Авторы предлагают использовать термин «имущество, машины и оборудование» вместо устоявшегося понятия «основные средства». Также анализируются модели учета по первоначальной и переоцененной стоимости, порядок отражения результатов переоценки и их значение для учетной политики предприятий.

Ключевые слова: основные средства, МСФО, IAS 16, имущество, машины и оборудование, переоценка, балансовая стоимость, справедливая стоимость, амортизация, материальные активы.

KIRISH

Bizga ma'lumki, aktivlar moddiylik nuqtai nazaridan ikkita turga bo'linadi: moddiy aktivlar va nomoddiy aktivlar. Moddiy aktivlar o'z navbatida ikkita guruhga ajratiladi: uzoq muddatli moddiy aktivlar va qisqa muddatli moddiy aktivlar. Hozirgi amaliyotimizda qo'llanilib kelinayotgan “asosiy vositalar” tushunchasi, aslida, “uzoq muddatli moddiy aktivlar”ning mohiyati va aniq belgilanishini o'zida mujassamlashtirishi kerak.

Xorijiy adabiyotlarda esa “oborotdan tashqari aktivlar” yoki “uzoq muddatli moddiy aktivlar” atamalaridan foydalanilgan. Bizning fikrimizcha, uzoq muddatli moddiy aktivlar tarkibini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirgan holda, “mulk, mashina va asbob-uskunalar” atamasini amaliyotimizga kiritish maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz.

Ushbu holatlardan kelib chiqib, bugungi kunda xalqaro standartlar jadal joriy qilinayotgan sharoitda, atamalarni to'g'ri tarjima qilish va ulardan mazmunan aniq foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shu bois, ingliz tilidagi “property, plant, and equipment” atamasini o'zbek tilida “asosiy vositalar” deb emas, balki “mulk, mashina va asbob-uskunalar” (MMU) deb qabul qilishni taklif etamiz.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Asosiy vositalarni davomiy (uzluksiz) baholashga oid adabiyotlarni tahlil qilish ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlarning nazariy va amaliy asoslarini yoritish imkonini beradi. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, xususan, IAS 16 "Property, Plant and Equipment" (MMOB – Mulk, mashina va asbob-uskunalar) asosiy vositalarni boshlang'ich qiymatda yoki qayta baholangan qiymatda aks ettirish imkonini beradi. Ushbu standart asosida asosiy vositalarning adolatli (bozor) qiymatini muntazam ravishda qayta baholab borish tavsiya etiladi.

Kaplan va Norton (1996) tomonidan ilgari surilgan "The Balanced Scorecard" konsepsiyasi ham asosiy vositalar samaradorligini baholashda strategik yondashuvni tatbiq etish muhimligini ta'kidlaydi. Ularning nazariyasi asosida tashkilotlar o'zining moddiy resurslaridan qanday darajada oqilona foydalanganini baholash orqali aktivlarning uzoq muddatli samaradorligini nazorat qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

G. Qodirova (2017) tomonidan yozilgan "Innovatsion faoliyatni moliyaviy rejalashtirish va nazorat qilish" nomli monografiyada asosiy vositalar bahosining o'zgarishi korxonaning umumiy moliyaviy barqarorligiga qanday ta'sir etishi haqida tahlil qilingan. Muallif qayta baholash natijalari hisob siyosatida aniq aks ettirilishi kerakligini ta'kidlaydi.

Sh. Xo'jayev (2018) esa o'zining ilmiy tadqiqotlarida asosiy vositalarni uzluksiz baholashni investitsion qarorlar qabul qilishdagi vosita sifatida ko'radi. Unga ko'ra, qayta baholash orqali aktivlarning real qiymati aniqlanib, amortizatsiya ajratmalari va foyda ko'rsatkichlari aniqroq shakllantiriladi.

Milliy buxgalteriya hisobi standartlari bilan xalqaro standartlar o'rtasidagi tafovutlar ham ko'plab adabiyotlarda ko'rib chiqilgan. Xususan, milliy amaliyotda asosiy vositalarni qayta baholash yetarlicha rivojlanmagan, baholashda mustaqil ekspertlar xizmatidan foydalanish mexanizmlari zaif shakllangan. Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, asosiy vositalarni uzluksiz baholash, ularning haqiqatga yaqin qiymatini hisobda aks ettirishga xizmat qilishi, moliyaviy hisobda shaffoflikni ta'minlashi va investitsion jozibadorlikni oshirishga yordam berishi mumkin. Bu esa tashkilotlarning barqaror rivojlanishiga va xalqaro moliyaviy axborot maydonida ishonchli ishtirokiga zamin yaratadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada tahlil, taqqoslash va normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish metodlaridan foydalanildi. Xususan, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (xususan, IAS 16 – "Property, Plant and Equipment") bilan O'zbekiston Respublikasi milliy buxgalteriya hisob siyosati o'rtasida taqqoslovchi tahlil amalga oshirildi. Shuningdek, asosiy vositalarni qayta baholash tartibi amaldagi qonunchilik va hisobot standartlari asosida chuqur o'rganildi. Metodologik yondashuv sifatida, normativ asoslar bilan bog'liq farqlar, ularning hisob siyosatiga ta'siri va xalqaro tajribadagi ilg'or yondashuvlar orqali baholash yondashuvlari tahlil etildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

16-son BHXSda quyidagicha ta'rif berilgan:

Mulk, mashina va asbob-uskunalar – bu moddiy aktivlar bo'lib, quyidagi maqsadlarda kompaniya tomonidan foydalaniladi:

ishlab chiqarish yoki tovarlarni jo'natish, xizmatlar ko'rsatish, ijaraga berish yoki ma'muriy maqsadlarda foydalanish;

bir davrdan ortiq muddatda foydalanilishi ko'zda tutiladi.

16-son BHXSda mulk, mashina va asbob-uskunalarni doimiy baholash uchun quyidagi ikkita modeldan foydalanish nazarda tutilgan:

Boshlang'ich qiymat bo'yicha hisobga olish modeli;

Qayta baholangan qiymat bo'yicha hisobga olish metodi.

Mulk, mashina va asbob-uskunalar jamg'arilgan amortizatsiya va jamg'arilgan qadrsizlanishdan zarar summasi chegirib tashlangan boshlang'ich qiymat bo'yicha aks ettiriladi. Bu ko'rsatkich "balans qiymati" yoki "qoldiq qiymat" deb yuritiladi.

BHXS talablari asosida balans qiymati quyidagicha aniqlanadi:

MMUlarning balans qiymati = MMUlarning boshlang'ich qiymati – Jamg'arilgan amortizatsiya – Jamg'arilgan qadrsizlanishdan zarar

Ta'kidlash joizki, amaliyotda asosiy vositalarning boshlang'ich qiymatidan jamg'arilgan amortizatsiya chegirilsa-da, jamg'arilgan qadrsizlanishdan zarar summasini hisobdan chiqarish amalda yo'q. Shuning uchun xalqaro standartlarga moslashish maqsadida ushbu zararlarni hisobga olish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

16-son BHXSning 16- va 17-bandlariga muvofiq, mulk, mashina va asbob-uskunalar aktiv sifatida tan olinganda, ular quyidagi xarajatlar asosida baholanadi:

(a) import bojlari, qaytarilmaydigan soliqlar, savdo chegirmalari va chegirmalardan tashqari xarid narxi;
(b) aktivlarni kerakli joyga yetkazish va tashkilot rahbariyati ko'zda tutgan maqsadga muvofiq holda foydalanishga tayyorlash uchun sarflangan bevosita xarajatlar.

Bu xarajatlarga quyidagilar kiradi:

asbob-uskunalar yaratish yoki xarid qilish bilan bog'liq xodimlarga to'lanadigan rag'batlantirish xarajatlari; maydonni tayyorlash xarajatlari; ortish va tushirish xarajatlari; montaj va o'rnatish xarajatlari; sinovdan o'tkazish xarajatlari (sinov mahsulotlaridan olingan tushum chegiriladi); professional xizmatlar qiymati; aktivlarni yig'ish, demontaj qilish va ob'ekt joylashadigan uchastkadagi asosiy vositalarni yo'q qilish xarajatlari.

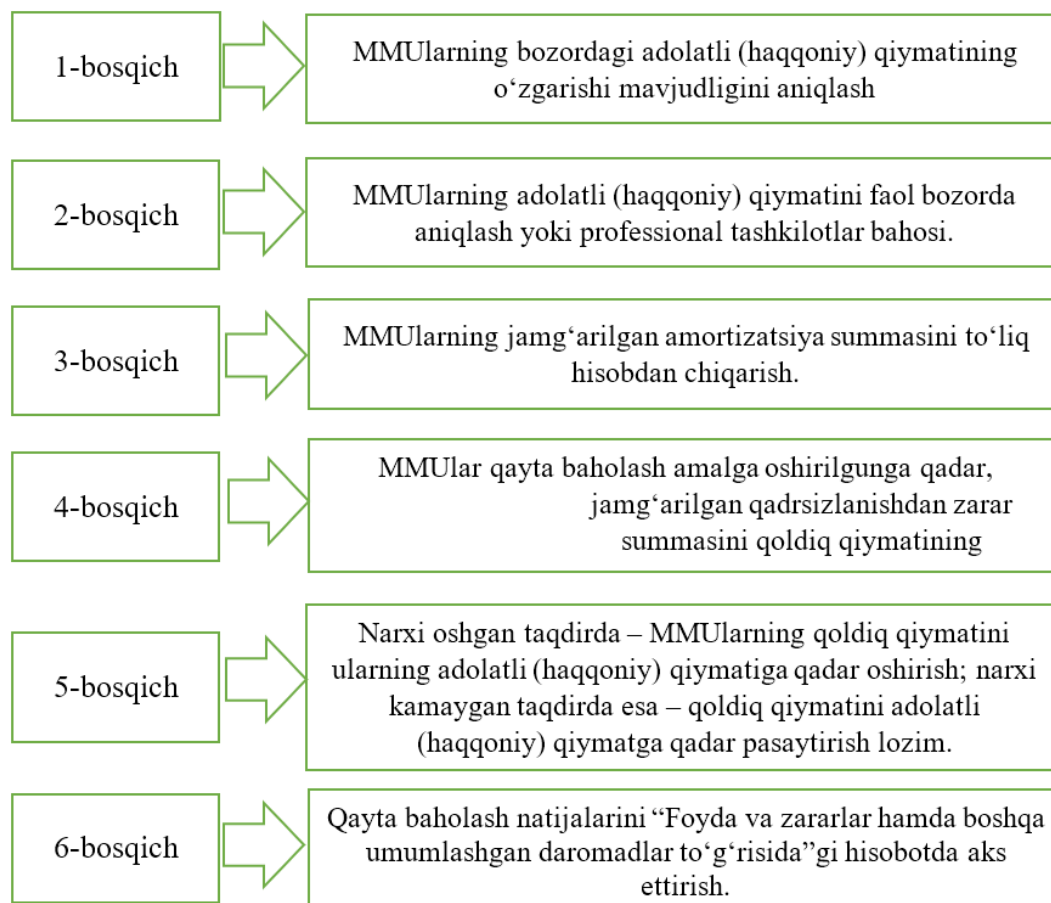
Agar MMUlar qayta baholangan qiymat asosida hisobga olingan bo'lsa, quyidagi BHXS qoidalari qo'llanilishi lozim (5-jadvalga qarang). Ushbu qoidalarga ko'ra, qayta baholash faqat aktivlarning adolatli (haqiqiy) qiymati sezilarli darajada o'zgargan holatdagina amalga oshirilishi lozim. Adolatli qiymatni aniqlash esa 13-son BHXS «Adolatli (haqqoniy) qiymatda baholash» standarti talablariga muvofiq amalga oshiriladi. Xalqaro standartlarga ko'ra, MMUlarni qayta baholash chastotasi korxonalar tomonidan mustaqil belgilanadi. Asosiy shart – aktivning qoldiq qiymati va bozor qiymati o'rtasida sezilarli tafovutning mavjud yoki mavjud emasligidir. Agar bunday tafovut mavjud bo'lsa, qayta baholash majburiy hisoblanadi. Bugungi kunda 16-son BHXS «Mulk, mashina va asbob-uskunalar» standarti talablari asosida hisob siyosatini ishlab chiqishda MMUlarni qayta baholash ketma-ketligini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, korxonalar va tashkilotlar uchun MMUlarni qayta baholash jarayonida quyidagi ilmiy asoslangan ketma-ketlikni tavsiya etamiz (1-rasmga qarang).

1-jadval. Mulk, mashina va asbob-uskunalar qayta baholangan qiymati bo'yicha aks ettirish tartib-tamoyillari

T/r	Qoidalar	Asos
1	MMUlarning adolatli (haqqoniy) qiymatini aniqlash imkoniyati bo'lishi kerak.	16-son BHXS, 31-band
2.	MMUlarning balans va adolatli (haqqoniy) qiymati o'rtasida jiddiy farq yuzaga kelmasligi uchun qayta baholash yetarli darajada muntazam o'tkazilishi kerak. Uni o'tkazish chastotasi adolatli qiymatning o'zgarishiga bog'liq bo'ladi.	16-son BHXS, 34-band
3.	MMUlarning adolatli (haqqoniy) qiymati hisobot sanasiga muvofiq bo'lishi lozim.	16-son BHXS, 31-band
4.	Yer, zavod va binolar bo'yicha adolatli qiymat professional baholash tashkilotlari tomonidan aniqlangan bozor qiymatiga mos keladi. Mashina va asbob-uskunalar bo'yicha esa odatda bozor narxlaridan foydalaniladi.	13-son BHXS, 16-band
5.	Qayta baholash amalga oshirilganda jamg'arilgan amortizatsiya va jamg'arilgan qadrsizlanishdan zarar summasi to'liq asosiy vositalarning boshlang'ich qiymatining kamayishiga olib boriladi, so'ng esa ushbu summa shunday qayta baholanadiki, uning qiymati adolatli (haqqoniy) qiymatga teng bo'lishi kerak.	16-son BHXS, 35-band
6.	Adolatli qiymatni aniqlash imkoniyati bo'lmagan MMUlar bo'yicha amortizatsiya summasiga tuzatish qiymati asosida aniqlashga ruxsat beriladi. Bunda adolatli qiymat boshlang'ich qiymatdan jamg'arilgan amortizatsiyani ayirgandan keyingi qiymat sifatida aks ettiriladi.	13-son BHXS, 3- va 16-bandlari
7.	Agar MMUlarning alohida ob'ekti qayta baholansa, u holda ushbu ob'ekt mansub bo'lgan sinfdagi barcha boshqa MMUlar ham qayta baholanishi shart.	16-son BHXS, 36-band

1-rasm ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, qayta baholash jarayonini ma'lum bir ketma-ketlikda amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Qayta baholash jarayonini tashkil etish faqat moliya-buxgalteriya sohasidagi xodimlarning vazifasi bo'lib qolmasdan, balki butun boshqaruv tizimining ham muhim vazifasiga kiradi. MMUlarning adolatli (haqqoniy) qiymatini aniqlash, aktivlarning qadrsizlanishini testdan o'tkazish kabi jarayonlar yuqori darajadagi boshqaruvdagi xodimlar zimmasiga ham yuklatiladi. Agar biz baholash tizimiga yetarlicha e'tibor bermasak, MHXS (xalqaro moliyaviy hisobot standartlari) asosida to'liq va ishonchli moliyaviy hisobot tuzishga erisha olmaymiz.

MHXS'larga o'tishning asosiy shartlaridan biri bu – aktivlarni adolatli, ya'ni haqqoniy qiymat asosida baholash tizimini joriy etishdan iborat. Chunki, yuqorida ta'kidlaganimizdek, moliyaviy hisobotlar MHXS talablari asosida adolatli qiymatga tayangan holda tuziladi.

1-rasm. "Mulk, mashina va asbob-uskunalar"ni qayta baholash jarayonini o'tkazish ketma-ketligi

16-son BHXS qayta baholash natijalarini buxgalteriya hisobida aks ettirish bo'yicha qoidalarni ham mujassamlashtirgan. Ularning asosiy mazmun-mohiyatini quyidagi 2-jadvalda rasmiylashtiramiz.

2-jadval. 16-son BHXS'larga muvofiq MMUlarni qayta baholash natijalarini buxgalteriya hisobida aks ettirishga oid qoidalar

T/r	Qoidalari	Asos
1	Agar qayta baholash natijasida aktivning balans qiymati oshsa, bunday oshish summasi boshqa umumlashgan daromadlar sifatida tan olinadi va kapitalning "qayta baholashdan qiymatning oshishi bo'yicha rezerva" ustunida jamg'ariladi.	16-son BHXS, 39-band
2	Agar qayta baholash natijasida aktivning balans qiymati kamayasa, bunday kamayish summasi foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotda tan olinadi.	16-son BHXS, 40-band
3	Agar oldingi qayta baholashda aktivlar qiymatining kamayishi va keyingi qayta baholashda qiymatning oshishi yuz bergan bo'lsa, dastlab foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotda oldingi qiymatning kamayishi natijasidagi zarar qoplash darajasidagi summada tan olinadi, qiymat oshishidan qolgan qismi esa boshqa umumlashgan daromadlarda tan olinadi.	16-son BHXS, 39-band
4	Agar oldingi qayta baholashda aktivlar qiymatining oshishi va keyingi qayta baholashda qiymatning kamayishi yuz bergan bo'lsa, ushbu summa dastlab "qayta baholashdan qiymatning oshishi bo'yicha rezerva"ning kamayishiga olib boriladi. Agar ushbu rezerva yetarli bo'lmasa, qolgan qismi foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotda tan olinadi.	16-son BHXS, 40-band
5	Qayta baholangan aktiv tugatilgan taqdirda, "qayta baholashdan qiymatning oshishi bo'yicha rezerva" "taqsimlanmagan foyda"ga o'tkazilishi mumkin.	16-son BHXS, 41-band

Ushbu uslubiy tartib mulk, mashina va asbob-uskunalar hisobini xalqaro standartlarga muvofiq holda takomillashtirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xalqaro amaliyotda mulk (yer), bino, mashina va asbob-uskunalar tasarrufi (disposals) tushunchasi kiritilgan. Bu — mulkdan maqsadga muvofiq foydalanish, ijaraga berish, kerak bo'lsa, sotish, tugatish yoki qonunda ruxsat berilgan boshqa chiqarilish holatlarini o'z ichiga oladi. Mamlakatimiz amaliyotida bu tushuncha huquqiy ma'noda qo'llanilsa-da, sohaga doir adabiyotlarda "tasarruf" atamasi kiritilmagan. Shu sababli, tartibga soluvchi uslubiy qoidalarni me'yoriy-huquqiy asoslarga muvofiqlashtirish zarur. Xalqaro standartlarda ehtiyot qismlar va servis asbob-uskunolari odatda zaxira sifatida hisobga olinishi va iste'mol qilinishi davomida foyda va zararlarda tan olinishi qayd etilgan. Biroq, agar tashkilot yirik ehtiyot qismlar va rezervdagi asbob-uskunalardan bir davrdan ortiq foydalanishni ko'zda tutsa, ular "asosiy vosita" sifatida tasniflanadi.

Shuningdek, ehtiyot qismlar va servis asbob-uskunolari "asosiy vosita" obyektlarini ekspluatatsiya qilish bilan bog'liq holda ishlatilgan taqdirda, ularni "asosiy vosita" sifatida hisobga olishni tartibga solish tizimini takomillashtirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni (yangi tahriri). Mazkur tahrir O'zbekiston Respublikasi 2016-yil 13-apreldagi O'RQ-404-son Qonuni bilan tasdiqlangan. <https://lex.uz/acts/-2931253>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "Aksiyadorlik jamiyatlarida zamonaviy korporativ boshqaruv uslublarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida", 2015-yil 24-aprel, PF-4720-son. // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2015-yil, 17-son, 204-modda. <https://lex.uz/docs/-2635197>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2018-yil 28-dekabr. www.lex.uz
4. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmon, PF-4947-son. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, 2017-yil 7-fevral. www.lex.uz
5. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari: Darslik / A. A. Karimov, A. K. Ibragimov, N. K. Rizaev, N. M. Imamova. – Toshkent: "Iqtisod-Moliya", 2020. – 392 b. – B. 34–36.
6. Международный стандарт бухгалтерского учета. Том I. – Ташкент, 2000.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
